

9 липня 2025 року

Питання та відповіді – Україна та Нідерланди проти Росії

Європейський суд з прав людини у Страсбурзі сьогодні оприлюднив рішення у міждержавній справі. Що таке “міждержавна справа”?

Європейська конвенція з прав людини розрізняє два типи заяв: індивідуальні заяви, подані проти держави будь-якою особою, групою осіб, компанією чи неурядовою організацією, які скаржаться на порушення їхніх прав, та міждержавні заяви, тобто заяви, подані однією державою проти іншої.

Таким чином, якщо одна держава вважає іншу державу відповідальною за порушення прав людини, вона може подати заяву проти цієї держави зі скаргою на її поведінку. Наразі на розгляді Суду перебувають 15 міждержавних справ (більш детальну інформацію можна знайти у розділі [“Поширені запитання”](#)).

Про що ця справа?

Ця міждержавна справа охоплює чотири заяви (справа на розгляді Суду може охоплювати одну або більше заяв).

Дві заяви були подані Україною в 2014 році та стосувалися тверджень про систематичні порушення прав людини Росією в контексті конфлікту на сході України за участі проросійських сепаратистів з весни 2014 року, включаючи стверджуване викрадення трьох груп дітей та їх тимчасове вивезення до Росії.

Одна заява була подана Нідерландами у 2020 році та стосувалася збиття рейсу МН17 над окупованою Росією територією України в липні 2014 року, що призвело до загибелі всіх, хто перебував на борту, переважно громадян Нідерландів.

Остання заява була подана Україною в 2022 році та стосувалася тверджень про систематичні порушення прав людини Росією в контексті її повномасштабного вторгнення в Україну, що розпочалося 24 лютого 2022 року.

Чому справа щодо рейсу МН17 була приєднана до справи, поданої Україною?

Збиття рейсу МН17 відбулося над окупованою територією на сході України. У рамках міжнародних розслідувань було виявлено докази причетності Росії до постачання зброї, використаної для збиття літака, та зроблено висновок, що ракета була запущена з окупованої території. Отже, розглянути ці справи разом було логічним і ефективним кроком з огляду на спільність їхніх фактичної та доказової баз.

Що вирішив Суд?

Суд зазначив, що Росія зобов’язана поважати та захищати права, передбачені Конвенцією, щодо своїх дій на окупованій нею території України та своїх військових атак по всій території України.

Суд визнав, що Росія відповідальна за широкомасштабні та кричущі порушення прав людини в Україні впродовж понад восьми років. Він зазначив, що надані йому докази демонструють існування взаємопов’язаних практик явно протиправної поведінки російських збройних сил, окупаційних адміністрацій, інших органів влади та озброєних сепаратистів у широких масштабах.

Ці систематичні порушення прав людини включали в себе невибіркові військові атаки; позасудові страти; катування, зокрема застосування згвалтування як методу ведення війни; незаконні та свавільні затримання; залякування та переслідування журналістів та релігійних груп; розкрадання та руйнування приватної власності; організовані процеси безпекових перевірок цивільних осіб з ознаками надмірного втручання та зловживань та вивезення дітей до Росії з подальшим усиновленням там.

Суд також визнав, що Росія несе відповідальність за збиття рейсу МН17 та порушення права на життя жертв катастрофи. Зокрема, Суд дійшов висновку, що ракету було запущено без вжиття жодних заходів для забезпечення перевірки її цілі чи для збереження життя тих, хто перебував на борту, що було проявом зневажливого ставлення до цивільних осіб, які перебували під загрозою внаслідок ворожих дій Росії. Росія також не провела ефективного розслідування та не забезпечила співпраці з міжнародним слідством під керівництвом органів прокуратури Нідерландів. Росія надавала хибну та сфабриковану інформацію та обрала тактику перешкоджання спробам з'ясувати причину та обставини катастрофи. Глибокі страждання родичів жертв, викликані збиттям літака та подіями, які відбулися після цього, досягли достатнього рівня жорстокості, щоб становити нелюдське поводження.

Більш детальні пояснення висновків Суду можна знайти у [прес-релізі](#).

Чи встановив Суд, що Росія вчиняла воєнні злочини чи злочин агресії?

Ні, тому що завдання Суду полягало у встановленні державою порушень прав людини та основоположних свобод, гарантованих Європейською конвенцією з прав людини. Суд встановив, що Росія багатократно порушила низку статей Конвенції, включаючи право на життя, заборону катування та право на свободу та особисту недоторканність.

Однак, Суд не є кримінальним трибуналом та не може досліджувати, чи вчинялися воєнні злочини чи злочин агресії. Інші національні та міжнародні суди можуть мати повноваження ухвалювати рішення щодо індивідуальної кримінальної відповідальності за дії, вчинені в Україні. Крім того, низка держав у співпраці з українськими органами влади, [Радою Європи](#) та Європейським Союзом підготували правові документи для заснування [Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України](#), який зрештою може бути здатним ухвалювати рішення щодо таких питань. 25 червня 2025 року в Страсбурзі Президент України Володимир Зеленський та Генеральний секретар Ради Європи Ален Берсе підписали угоду про заснування цього трибуналу.

Чому це рішення важливе?

Це рішення грає важливу роль у притягненні Росії до відповідальності за її широкомасштабні порушення Конвенції в Україні з 2014 року та визнає шкоду та страждання, завдані жертвам. Воно також слугує надзвичайно цінною та всебічною історичною хронікою наявних доказів. Двадцять шість держав-підписантів Конвенції увійшли в цю справу як треті сторони та висловили підтримку притягненню Росії до відповідальності за порушення прав людини внаслідок її вторгнення в Україну.

Рішення також визнає відповідальність Росії за порушення прав людини внаслідок збиття рейсу МН17 та за додаткові страждання, які вона спричинила родичам загиблих своєю поведінкою у період після катастрофи. Рішення є частиною процесу встановлення істини та відповідальності, яких родичі жертв домагаються протягом понад десяти років.

До того ж, надзвичайно важливо, особливо за умов існування загрози миру в Європі, щоб суди й надалі забезпечували принцип верховенства права. Наразі Європейський суд є єдиним міжнародним судом, який розглядає скарги на порушення прав людини Росією у війні, яка триває в Україні.

Чому Суд досі розглядає цю справу, якщо Росія більше не є стороною Європейської конвенції?

Колишня держава-член Ради Європи продовжує бути відповідальною за стверджувані порушення Європейської конвенції упродовж періоду, коли вона ще була її стороною. У випадку Росії, Суд досі має повноваження розглядати справи щодо фактів, які мали місце до 16 вересня 2022 року – дати, коли Росія припинила бути стороною Конвенції.

У цій справі Суд розглянув скарги на порушення прав людини, які, як стверджувалося, мали місце до цієї дати.

Додаткову інформацію можна знайти у прес-релізі [“Подальший розгляд російських заяв”](#), оприлюдненому у 2023 році.

Якщо Росія не представила аргументів, як розгляд справи може бути справедливим?

Росія брала участь у справі на попередніх стадіях її розгляду. Уряд Росії у звичний спосіб брав участь у розгляді прийнятності перших трьох з чотирьох заяв, які охоплює ця справа. Він надав великі за обсягом письмові подання щодо тверджень, викладених у цих заявах, а його представник виступив з усними доводами на [слуханнях щодо прийнятності справи у січні 2022 року](#).

У березні 2022 року Уряд Росії також надав письмову відповідь на інформаційний запит Суду після того, як Уряд України клопотав про застосування термінових тимчасових заходів у рамках заяви, поданої у 2022 році.

Після цього Уряд Росії обрав не відповідати на запит Суду про надання додаткової інформації, не подавати письмові зауваження щодо прийнятності та суті заяви, поданої у 2022 році, та щодо суті інших трьох заяв та не брати участь у [слуханнях Великої Палати у червні 2024 року](#). Тим не менш, Суд вирішив продовжувати розгляд справи, оскільки це відповідає інтересам належного здійснення правосуддя, а також з огляду на безпідставність відмови Росії брати участь у процесі.

До того ж, Росія мала можливість брати активну участь у розгляді справи впродовж усього часу, адже, як і у випадку з усіма іншими урядами, Суд продовжує надсилати інформацію Уряду Росії через захищений вебсайт.

Тож як Суд ухвалив рішення щодо заявлених скарг?

Щоб встановити поза розумним сумнівом, чи порушення мали місце, Суд вдався до ретельної та заснованої на фактах оцінки величезного обсягу доказів. Зокрема, він уважно дослідив звіти, підготовлені моніторинговими місіями інших міжнародних організацій, які перебували безпосередньо в Україні і членом яких є Росія, звіти Комісії ООН з розслідування порушень в Україні, уповноваженої встановити факти, що відбулися після повномасштабного вторгнення, та звіти місій експертів ОБСЄ. Суд також врахував усі докази, надані на попередній стадії розгляду прийнятності справи (включно з доказами, наданими Урядом Росії) та останні публічні заяви вищих посадових осіб Росії.

Що ж до справи МН17, Суд послася на факти, встановлені в рамках всебічного розслідування, проведеного міжнародною спільною слідчою групою, а також у рамках кримінальної справи, розглянутої Окружним судом Гааги. Оцінюючи характер та глибину страждань, пережитих родичами жертв катастрофи, Суд також взяв до уваги докази, подані третіми сторонами, в тому числі пояснення потерпілих про вплив трагедії на їхнє життя.

Чи брав участь у розгляді справи суддя від Росії?

Колишній суддя, обраний від Росії, брав участь у розгляді справи на стадії слухань щодо прийнятності у січні 2022 року, однак пізніше відмовився від участі. Тоді Президент вирішив призначити іншого суддю Суду для участі як судді *ad hoc*.

Таким є підхід Суду у всіх російських справах, починаючи з 16 вересня 2022 року, коли посада судді від Росії припинила існувати.

Чи відшкодує Росія збитки Україні?

Росія має юридичне зобов'язання відшкодувати збитки, якщо Суд постановить це у межах присудження "[справедливої сатисфакції](#)". Однак, в своєму останньому офіційному повідомленні до Суду Росія заявила про свій намір не виконувати рішення Суду та не відшкодовувати збитки, починаючи з 16 березня 2022 року.

Суд ще не розглянув питання "справедливої сатисфакції" для України. Це буде наступним кроком, який буде здійснено з урахуванням розвитку міжнародних подій.

Для забезпечення належної фіксації збитків, завданих внаслідок російського вторгнення, а також відповідних доказів, Рада Європи заснувала [Реєстр збитків для України](#). Наразі тривають обговорення щодо заснування міжнародного компенсаційного механізму на основі Реєстру. Підтримувати Україну та сприяти забезпеченню відповідальності та справедливості є [найвищим пріоритетом](#) Ради Європи.

Чи відшкодує Росія збитки Нідерландам?

Суд ще не розглянув питання "справедливої сатисфакції" для Нідерландів. Це буде наступним кроком, при здійсненні якого, знову ж таки, важливо буде враховувати розвиток міжнародних подій. Зокрема, у травні 2025 року Рада Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО) визнала, що в результаті збиття рейсу МН17, Росія не дотрималася своїх зобов'язань за Чиказькою конвенцією, яка забороняє застосування зброї проти цивільних повітряних суден у польоті. Наразі Рада ІКАО розглядає яку форму репарацій слід застосувати.

У своєму рішенні Суд від'єднав справу, подану Королівством Нідерландів, від заяв, поданих Україною, щоб мати змогу розглянути скарги кожного Уряду щодо справедливої сатисфакції окремо.

Чому для ухвалення рішення знадобилося так багато часу?

Справа охоплює чотири міждержавні заяви, подані між 2014 та 2022 роками, та передбачала численні процедурні кроки, включаючи об'єднання чотирьох заяв на двох окремих стадіях розгляду, участь у справі великої кількості третіх сторін, два слухання, одну ухвалу про прийнятність, надзвичайно великі за обсягом та складні фактичні дані та десятки тисяч документів, поданих всіма сторонами.

Той факт, що Суд ухвалює це рішення всього через три роки після подання міждержавної заяви щодо повномасштабного вторгнення у 2022 році та всього через п'ять років після подання заяви щодо рейсу МН17 демонструє виняткову швидкість, з якою Суд розглянув ці заяви, незважаючи на їх складність, величезний обсяг доказів та відмову Росії від співпраці у розгляді справи, починаючи з 2022 року.

Чи перебувають на розгляді Суду інші міждержавні справи, подані проти Росії?

Наразі на розгляді Суду перебувають шість міждержавних справ, які стосуються тверджень про порушення прав людини Росією. У перших чотирьох справах, наведених нижче, уже були ухвалені рішення по суті (питання справедливої сатисфакції перебувають на розгляді), тоді як інші дві справи все ще очікують на рішення по суті:

[Грузія проти Росії \(IV\)](#) – щодо посилення заходів, пов’язаних із перетином адміністративного кордону після конфлікту 2008 року. Очікує на розгляд питання справедливої сатисфакції.

[Україна проти Росії \(щодо Криму\)](#) – щодо окупації та анексії Криму. Очікує на розгляд питання справедливої сатисфакції.

[Україна проти Росії](#) – щодо російських військових атак в Україні, а також окупації та анексії української території за межами Криму (частина цієї справи). Очікує на розгляд питання справедливої сатисфакції.

[Нідерланди проти Росії](#) – щодо збиття рейсу МН17 (частина цієї справи). Очікує на розгляд питання справедливої сатисфакції.

[Україна проти Росії \(VIII\)](#) – щодо морського інциденту в Керченській протоці у 2018 році. Очікує на розгляд прийнятності та суті.

[Україна проти Росії \(IX\)](#) – щодо тверджень про політичні вбивства. Очікує на розгляд прийнятності та суті.

Що зараз відбуватиметься з індивідуальними заявами, пов’язаними з цією міждержавною справою?

На розгляді Суду також перебувають приблизно 9,500 заяв, подані особами, які стверджують, що вони постраждали від конфлікту в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі та на сході України, а також від російських військових операцій на території України, починаючи з лютого 2022 року. Для забезпечення швидкого розгляду індивідуальних заяв, пов’язаних з конфліктом, Секретаріат Суду заснував Відділ конфліктів. Про понад 650 таких індивідуальних заяв уже було повідомлено Уряди-відповідачі (Росію та Україну).

Також на розгляді Суду перебувають чотири індивідуальні заяви, подані понад 500 родичами жертв катастрофи рейсу МН17, які очікують на розгляд прийнятності та суті. Уряду-відповідачу було повідомлено про дві з цих індивідуальних заяв, а саме [Ayley and Others v. Russia \(no. 25714/16\)](#) та [Anghine and Others v. Russia \(no. 56328/18\)](#).

Згідно зі своєю практикою, Суд спершу розглядає ключові аспекти міждержавної справи і тільки потім переходить до розгляду індивідуальних заяв, які стосуються тих самих питань або зумовлені тими самими обставинами. Оприлюднене сьогодні рішення означає, що зараз Суд може перейти до розгляду цих індивідуальних заяв.

Цей документ підготував Секретаріат. Він не зобов’язує Суд.

Контакти для ЗМІ

echrpress@echr.coe.int | тел: +33 3 90 21 42 08